

Projektivní metody v dětské klinické praxi

Použití projektivních metod u dětí má svoje specifika:

1. Dětské já se teprve vyvíjí, struktura osobnosti je poměrně nestabilní. Při interpretaci je těžké odlišit vývojové faktory od osobnostní dynamiky, nezralost od patologické odchylky.
2. Hranice mezi vědomými a nevědomými procesy mají u dětí jiný charakter než u dospělých
3. Dítě je více než dospělý citlivé na prostředí, na interakci s vyšetřujícím, na průběh a délku sezení
4. Mladší dítě neprožívá vnitřní konflikty stejně jako dospělý. Interview poskytne řadu údajů přímo, bez použití projekce.
5. Děti interpretují podněty z projektivních technik ve shodě se svojí úrovní vývoje. To platí především pro děti předškolního věku
6. Jednotlivé testy se od sebe liší schopností vyvolávat projektivní reakce, liší se však i jednotlivé děti ve schopnosti projekce do testových materiálů.

Řada dělení projektivních metod, pro naše potřeby výuky:

1. Verbální techniky
2. Grafické techniky
3. Techniky volby (manipulační)

Přehled projektivních metod:

Verbální techniky:

1. **Slovní asociační experiment, r. 1979**
Použití více u dospívajících než u dětí, 20-30 podnětových slov, obliba slábne
2. **Rorschachův test**
3. **Hand test**
4. **Tématicky apercepční test - TAT**
  - CAT – zvířata; CAT – H – lidi
  - v zahraniční verzi nerozšířili se u nás – Projektivní interview – Michal
  - CATO = CAT – Opařany (Boš, Strnadová) – má největší popularitu
1. **Doplňování vět**
2. **Test nedokončených vět**
3. **Doplňování vět**
4. **Doplňování příběhů (varianta TAT např. pro děti se zrakovými vadami)**
5. **Rosenzweigův obrázkový frustrační test**
6. **Projektivní interview, Test zvířat**
7. **Test rodinných vztahů Antony-Bene**

Grafické techniky

1. **Test kresby lidské postavy**
2. **Test stromu**
3. **Test tří stromů**
4. **Kresba rodiny**
5. **Kresba začarované rodiny**

Techniky volby (manipulační)

1. Hra
2. Lüscherova klinická diagnostika
3. Sceno test
4. Test světa

8. **Scénické techniky**
  - a, Staabsová – Scénotest (rodinný život)
  - b, Bühlerová – Test světa
- možné dobře použít i u dětí s vadou sluchu, řeči, motoriky
9. **Výtvarné techniky**
  - kresba postavy
  - kresba rodiny
  - kresba začarované rodiny
  - Baum test

Konkrétní testy:

1. Rorschach

- metoda lze použít od 3-4 let, do 6 let modifikovat instrukce: „Budeme si hrát s obrázky.“ „Co na tom obrázku vidíš?“ „A vidíš tam ještě něco?“
- do 5 let je Rorschach ukazatelem vývojových procesů (percepce, emotivita, konceptualizace, schopnost pracovat s cizím dospělým)
- malé děti kolem 10 ti obrázků, perseverují 1 odpověď
- v předškolním věku – různé úzkosti, strachy (strašidla, bubáci, čerti, pavouci); mírně klesá perseverace, více determinant než dříve
- ve školním věku – 6-10 let – přibývají D, Dd; B, BT se objevují, banální odpovědi
- po 10. roce se protokoly začnou podobat protokolům dospělých
- **diagnostické použití R.:**
  - 1, vývojová úroveň
  - 2, diagnostika emocionálních poruch – zachycuje:
    - a, citovou deprivaci
    - b, anxiózní syndrom
    - c, depresivní syndrom
    - d, hraniční organizace osobnosti

2. TAT – u dětí

- hlubší poznání vnitřního světa, způsob adaptace, obran

a, Bellok – CAT (dětský apercepční test)

- obrázky zvířat, neuplatnil se
- původní předpoklad – děti se lépe projikují do zvířat – platí jen v omezené míře u mladších dětí

b, Bellok – CAT – H

- s obrázky lidí, také se nerozšířil

c, Boš – Strnadová – CAT – O (dětský apercepční test Opařany)

- předpoklad – vyprávěný příběh = výtvar probanda = výpověď o testovaném samém

Administrace TAT

- u školních dětí předložíme obrázky a hned zapisujeme – příběh, šok. reakce a chování probanda
- u adolescentů někdy vše zadáváme písemnou formou – ke každému obrázku 1 list

Rozbor příběhu

a, klinický = žádné formální skórování

- introspekční přístup: a, všechny příběhy přečíst, podtrhnout důležité
b, přečíst podruhé, zhodnotit opakující se vzorce (opakující se intratestové vzorce chování osob v jednotlivých příbězích)

b, psychometrický – příliš se neujal

Interpretace

- hlavní hrdina, hlavní téma, motivace a potřeby hrdiny, (síla já)
- prostředí – vztah k uspokojování potřeb
- pojetí postav – rodičovské, sourozenecké
- významné konflikty, úzkosti, obrany proti konfliktům: 1, slabé x silné; 2, stažení se do sebe x pasivita; 3, potřeba manipulovat, ovládat atd.; interpretace já, atd.

Diagnostické závěry

- slouží k lepšímu poznání vnitřního světa probanda/ testovaného, potřeb interpersonálních vazeb
- dá se rozpoznat svět psychotika, neurotika, psychopata

3. Doplnování vět

- písemně, mladším dětem lze předčítat
- zdroj hypotéz a námětů pro rozhovor

4. Doplnování příběhů

- vhodné místo TAT pro děti s těžší zrakovou vadou

5. Scénické techniky

a, Scénotest

- rodinný život, figurky – má udělat scénku jako v divadle – uprostřed jeho rodiny (indiv.)
- varianta – celá rodina staví – interakce
- není jen diagnostický – dá se použít i terapeuticky (např. technika hraní role – dá se vracet zpět u scénotestu; děti to dělají raději než hrát divadlo)
- od 3 let použitelné neomezeně nahoru
- v pubertě – děti poněkud uražené, že se jim nabízejí hračky – spíše motivovat jako režisér, který tvoří scény, ne hračky ale postavy, kulisy; sestava hotová do ½ hodiny

Hodnotí se: formální i obsahové charakteristiky sestavy, chování dítěte v průběhu metody

a, organizace materiálu (chaotické = emocionální přetížení)

b, bohatost (prázdné sestavy, přetížené – LMD, např.)

c, ohrožování = úzkost (u dospívajících i potřeba soukromí)

c, rigidita – u větších dětí – MR, obsese, úzkosti mas?

d, útočnost – agresivní prvky

e, rozložení v ploše

f, obsah – symbolické vyjádření konfliktů

b, totéž = test světa (Bühlerová)

Grafické techniky

a, Kresba postavy – Machoverová

- postava libovolná, až je hotová – postava opačného pohlaví
- poté jakési inquiry ke kresbě – jak je stará, povolání, povahové vlastnosti, tělesné schéma
- proband se vědomě nebo nevědomě identifikuje s kreslenou postavou – projekce

- osoba opačného pohlaví – identifikace i s jinou osobou, která je pro něj významná (zejména s rodinou postavou)
- např. malý rozměr kresby – pocity méněcennosti; vztažené ruce – touha po kontaktu; zvýrazněná, zvláštní ústa – orální osobnost $\Rightarrow$ primitivní, regredující, závislá na alkoholu, atd.
- Wágnerová – velikost postavy – malá = úzkostná, neurotické děti; kvalita čar = nadměrně pečlivé provedení – opět perfekcionista neurotici (úzkostnost); chybění podstatných částí těla (hlava, trup, končetiny, obličej) = inhibované děti, s adaptačními potížemi, vyčerpané; zvýrazněné oči – paranoidita; nohy – symbolem rovnováhy – opory těla; paže – krátké, deformované – komunikační obtíže

b, Test stromu – Koch

- strom = na symbolické úrovni kresba sama sebe; „nakresli ovocný strom“
- nahore = ideály; dole = pudovost
- všechny tyto kresebné testy – hypotetické

c, Kresba rodiny

- nakresli obrázek celé vaší rodiny, když jste všichni doma
- pro větší děti, který by vyjadřoval život celé vaší rodiny
- pro děti od 6ti do 12ti let – černou tužkou
- po dokončení rozebrat, kdo je kdo a co dělají, atd.; neklást sugestivní otázky

Hodnocení:

a, které osoby nakresleny, které chybí

- otec chybí častěji než matka
- i kresby, na kterých není žádný člověk (zvířátka apod.) = dysfunkční rodiny
- významné i zobrazení osob, které v rodině nežijí

b, v jaké situaci je rodina nakreslená

- menší děti – prostý výčet
- chybí často zobrazení prostředí
- situace vyjadřující pohodu nemusejí odpovídat realitě
- v kresbě se může zobrazit konflikt
- nápadnosti v zobrazení jednotlivých členů rodiny (zády, profilem, nápadně velká apod.); vyčerněná postava může být zdrojem strachu

Note: **Kresba začarované rodiny**

- doplňuje kresbu rodiny; obohacuje o symbolické vyjádření
- po provedení kresby – zjišťujeme, čím dítě zdůvodní právě toto vyjádření